

Uppdrag att genomlys utbildningsutbudet för livslångt lärande och omställning

Regeringen har gett statliga universitet och högskolor i uppdrag att mot bakgrund av införandet av ett nytt omställningsstudiestöd analysera sina utbildningsutbud. Det ska ske både med avseende på innehåll och inom vilka former utbildningarna ges. Omställningsstudiestödet införs för att stärka arbetstagares ställning på arbetsmarknaden.

Initiativ relaterade till den efterfrågan som omställningsstudiestödet kan ge upphov till har sedan tidigare tagits vid Malmö universitet. Utöver det uppdrag som lärosätet redan har vad gäller samhällsbärande professioner, så har det interna utvecklingsarbetet vad gäller utbildningsutbudet fokuserats kring styrdokumentet *Vägledande principer för framtidens utbildningsutbud* och externa uppdrag som ”Utbildning hela landet”.

Utbildning av samhällsbärande professioner

Malmö universitet vill framhålla att lärosätet redan har ett omfattande uppdrag när det gäller utbildning mot samhällsbärande professioner. Under de senaste åren har universitetet examinerat ett stort antal studenter för arbete inom vård-, omsorgs- och utbildningsprofessioner, se tabell 1.

Tabell 1: Antalet examinerade studenter från program mot vård-, omsorgs- och utbildningsprofessioner

Examen	2021	2020	2019	2018	2017
Lärare (inkl. förskollärare)	853	814	719	697	698
Specialpedagog och speciallärare	106	113	121	97	121
Sjuksköterska	206	188	178	176	178
Specialistsjuksköterska	52	50	49	57	48
Socionom	160	153	146	134	148
Tandläkare	53	57	59	54	53
Tandhygienist	0	15	19	19	12
Tandtekniker	15	8	7	10	8

Postadress

Flera av utbildningarna i tabell 1 har ett högt söktryck. För närvarande kan universitetet inte utöka platserna för socionomer och sjuksköterskor p.g.a. kapacitetsbrist. För sjuksköterskeprogrammet och vissa lärarutbildningar sätter också den begränsade tillgången till verksamhetsförlagd utbildning (VFU) en gräns. Detta återkommer vi till längre ner.

Universitetet har också ett uppdrag från Polismyndigheten att utbilda poliser. Därtill utbildas exempelvis högskoleingenjörer, d.v.s. kompetensförsörjning mot en tekniksektor som även den har en hög efterfrågan på kompetens.

Regional matchning och regional samverkan

Region Skånes¹ tredje utbildnings- och arbetsmarknadsprognos anger att det år 2035 kommer att finnas ett överskott på arbetskraft motsvarande 8% av utbudet av utbildningar. Det är dock inte jämnt fördelat. Enligt prognosen skulle en omställning i Skåne behöva innebära att fler än idag söker sig till utbildningar relaterade till arbete inom pedagogik, teknik och vård och omsorg. Region Skåne listar 12 utbildningar där överefterfrågan av den arbetskraft de leder till beräknas vara som störst 2035. Framför allt är det yrkesförberedande gymnasieutbildningar, men fem av dem kräver utbildning på högskolenivå. Malmö universitet är utbildningsanordnare för tre av dessa fem: yrkeslärare, ämneslärare och biomedicinsk analytiker.

Omställningsstudiestödet riktar sig dock inte enbart till yrkesverksamma som vill ställa om, utan även till de som vill fördjupa sin kunskap genom kompetensutveckling och på så sätt stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Region Skånes prognos innehåller ingen information om hur ett möjligt scenario skulle kunna vara för personer som tidigare innehar examen för exempelvis generell kandidat och som vill fortsätta till magister- eller masternivå.

Malmö universitets samverkan för regional kompetensförsörjning

Kunskapsutveckling i utbildning och forskning sker ofta i samverkan med universitetets partners. Malmö universitet samverkar med det omgivande samhället på flera sätt i syfte att bl.a. bidra till kompetensförsörjningen.

I det utbildningsnära arbetet har flertalet program någon form av utvecklingsråd/branschråd där universitetets medarbetare och studenter träffar företrädare för arbetsmarknaden. I planeringen av ett nytt program sker alltid en omvärldsanalys, oftast i samarbete med företrädare för arbetsmarknaden. Lokalt finns ett organisationsövergripande samverkansavtal, ett s.k. strategiskt partnerskapsavtal, med Malmö stad. Avtalet lyfter fram prioriterade områden för den fortsatta samverkan. Hit räknas hållbar stadsutveckling, jämlik välfärd, kompetensförsörjning och Malmös attraktivitet. Även Region Skåne utgör en viktig samverkanspartner. Här kan exempelvis samverkansplattformen Forsknings- och innovationsrådet i Skåne (FIRS) nämnas. Genom FIRS förs en bred dialog med näringslivet om bland annat kompetensbehov och kompetensförsörjning. FIRS har prioriterat att arbeta med sex specialiseringsområden med tillväxtpotential². De sex

¹ 1 Region Skåne, Skåne 2035 – Utbildnings och arbetsmarknadsprognos (publicerad 2022). Rapporten är ett resultat av ett samarbete mellan Sveriges regioner, Tillväxtverket och SCB.

² Avancerade material och tillverkningsindustri; ESS, Max IV och innovationssystemet Science Village; Livsmedel; Life Science och hälsa; Smarta hållbara städer; Tech.

områdena har valts ut mot bakgrund av att de bl.a. har koppling till framträdande forskningsmiljöer och att de har framtidspotential att lösa samhällsutmaningar. Universitetet har därutöver etablerad samverkan med ett stort antal aktörer inom offentlig och idéburen sektor såväl som inom näringslivet.

Malmö universitet ingår tillsammans med sex andra sydligt belägna lärosäten³ i samarbetsplattformen Lärosäten syd. Lärosäten syds huvudsakliga målsättning är att verka för gemensamma frågor i en regional, nationell och internationell kontext där lärosätena kan göra skillnad och bidra till starkare regioner. Utöver grupperingar på ledningsnivå finns det också särskilda nätverk för vissa områden som ytterligare bidrar till arbetet och att stärka de gemensamma frågorna: omvärldsbevakning, forskarutbildning, lärarutbildning, sjuksköterskeutbildning, kvalitetssäkring, PULS (Pedagogisk utveckling inom lärosäten syd) och validering. I den gällande verksamhetsplanen är ett av fokusområdena kompetensförsörjningen i Sydsverige.

Nuvarande utbildningsutbud i relation till OSS

Så som omställningsstudiestödet är uppbyggt skiljer sig möjligheterna till stöd mellan individer. Det är framför allt en individs ålder och vilket kollektivavtal man har som avgör hur omfattningen av stödet kan se ut. Det offentligt finansierade stödet, d.v.s. bidrag plus möjlighet till lån, som alla som faller inom kriterierna kan nyttja sträcker sig över max 44 veckors heltidsstudier. Kollektivavtalen för möjlighet till förlängt studiestöd ser däremot lite olika ut. För de som har möjlighet till förlängt studiestöd är hela universitetets utbildningsutbud tillgängligt och aktuellt så länge som man uppfyller behörighetskraven. Malmö universitets sammanställning nedan gäller i första hand det utbildningsutbud som kan vara aktuellt för utbildning som motsvarar högst 44 veckor heltid, eller något längre om man väljer att ta ut studiestödet i lägre takt än 100%.

Universitetet uppfattar att utbildning på forskarnivå inte omfattas av stödet, men vill avisera att det potentiellt kan finnas intresse att använda stödet för att slutföra sina forskarstudier för de som har kort väg kvar till examen.

Lärarutbildningar

Kompletterande pedagogisk utbildning, ordinarie behörighet			
Utbildning	Studieform och annan information	Studietakt	HP

³ Blekinge tekniska högskola; Halmstad högskola; Kristianstad högskola; Linnéuniversitetet; Lunds universitet; Malmö universitet; Statens lantbruksuniversitet.

Ämneslärare årskurs 7-9 eller gymnasiet; ett, två eller tre ämnen. Beroende på ämne/n och inriktning behörighet även för andra åldrar.	Nätbaserat med campusförlagda dagar.	100%	90
---	--------------------------------------	------	----

Kompletterande pedagogisk utbildning, särskild behörighet			
Utbildning	Studieform och annan information	Studietakt	HP
Ämneslärare årskurs 7-9. Ger behörighet även till årskurs 4-6 och vuxenutbildning.	Campus med vissa distansinslag. VT-23 antagning i Biologi, Fysik, Kemi, Matematik, Naturkunskap och Teknik.	100%	60
Ämneslärare gymnasiet. Ger behörighet även till årskurs 7-9 och vuxenutbildning.	Campus med vissa distansinslag. VT-23 antagning i Biologi, Fysik, Kemi, Matematik, Naturkunskap och Teknik.	100%	60
Grundlärare årskurs 4-6 i ämneskombinationen svenska, engelska och SO.	Campus med vissa distansinslag. Läses 50 veckor av ett år (20 veckor VT + 10 veckor ST + 20 veckor HT).	100%	75

Vidareutbildning av lärare			
Utbildningsingångar	Studieform och annan information	Studietakt	HP
Lärare i grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning	Blandade former. Individuell studieplan	50 - 100%	7,5 – 120
Förskollärare	Blandade former. Individuell studieplan	50 - 100%	7,5 – 120
Grundlärare: Fritidshem	Blandade former. Individuell studieplan	50 - 100%	7,5 – 120

Utländska lärares vidareutbildning			
Inriktning	Studieform och annan information	Studietakt	HP

Förskollärare	Individuell studieplan		Upp till 120
Grundlärare med inriktning mot grundskolans tidigare år (årskurs 1-6)	Individuell studieplan		Upp till 120
Ämneslärare årskurs 7-9 och/eller gymnasiet	Individuell studieplan		Upp till 120

Övriga lärarutbildningar som kan vara av relevans			
Utbildning	Studieform och annan information	Studietakt	HP
Arbetsintegrerad lärarutbildning	OSS kan exempelvis ges för år 1 med möjlighet till förlängt studiestöd år 2-5.	År 1: 100% År 2-5: 50%	60 + 180
Specialpedagog	Campus + individuell planering	50% eller 100%	90
Speciallärare	Campus + individuell planering	50%	90
Yrkeslärare	Blandade former. Möjlighet att även läsa vid Campus Varberg.	75% (VFU 100%)	90

Fristående kurser

Inför hösttermin 2022 erbjöds 304 kurstillfällen för fristående kurser om 7,5-30 hp vid Malmö universitet. Det utgör 70% av antalet anmälningsalternativ och totalt omfattar fristående kurser 55% av de antagna studenterna (men ca 18% av HST). Strax över var fjärde fristående kurs erbjöds hösten 2022 som distansalternativ, en majoritet av dem på halvfart. 2/3 av tillfällena är för kurser på grundnivå och 1/3 är på avancerad nivå. Hälften av kurserna på grundnivå kräver någon form av tidigare studier på högskolenivå och/eller yrkeserfarenheter.

En förteckning över fristående kurser om 7,5-30 hp höstterminen 2022 finns i bifogad Excel-fil. Den lämnas som exempel på fristående kurser vid lärosätet, då kursutbudet varierar mellan terminerna.

I relation till Region Skånes arbetsmarknadsprognos 2035 kan här särskilt nämnas att Malmö universitet medverkar i regeringsuppdraget "Fler/flexibla vägar in i läraryrket". Inom uppdraget ges fristående distanskurser riktade till obehöriga som redan arbetar, eller som vill arbeta, inom förskola och skola. På så sätt ges de möjlighet att pröva på akademiska studier inom läraryrket.

Magisterutbildningar och övriga 1-åriga utbildningar

Magisterutbildningar

Utbildning	Studieform	Studietakt
Arbetsvetenskap: Karriärutveckling	Campus	100%
Communication for development	Distans med möjlighet till campus	50%
Historiska studier	Campus	100%
Hållbar stadsutveckling: Ledning och organisering	Campus	100%
Hållbar stadsutveckling: Ledning och organisering	Campus	50%
Interaction Design	Campus	100%
International Migration and Ethnic Relations	Campus	100%
Kriminologi, etappavgång från masterprogram	Campus	100%
Leadership for Sustainability	Campus	100%
Ledarskap och offentlig organisation	Campus	100%
Media and Communication Studies: Culture, Collaborative Media, and Creative Industries	Distans	100%
Omvårdnad, etappavgång från masterprogram	Campus med distansinslag	50%
Pedagogik	Campus/kvällstid	50%
Political Science: Global Politics and Societal Change	Campus	100%
Specialpedagogik	Campus/kvällstid	50%
Sport Sciences: Sport in Society	Campus	100%
Teaching and Learning in Higher Education	Distans	50%
Ämnesdidaktik	Campus/kvällstid	50%

Specialistsjuksköterska

Inriktning	Studieform	Studietakt
Hälso- och sjukvård för barn och ungdomar	Campus	100%
Medicinsk vård	Campus	100%
Psykiatrisk vård	Campus	100%
Vård av äldre	Campus	100%

Övriga kortare utbildningar av relevans för OSS

Utbildning	Studieform och annan information	Studietakt	HP
Naturvetenskapligt/tekniskt basår, ger platsgaranti på universitetets högskoleingenjörsutbildningar	Campus	100%	60
Behörighetsgivande kurs i svenska som andraspråk, ger platsgaranti på universitetets samhällsvetenskapliga program	Campus	100%	30 eller 60
Kompletterande utbildning för utländska akademiker	Campus, individuell studieplan	100%	Upp till 120
Akademisk introduktionstermin	Campus	100%	30

Återkommande uppdragsutbildningar

Malmö universitet ger återkommande uppdragsutbildningar inom dessa områden:

- Skola och pedagogik
- Vård, hälsa och biomedicin
- Socialt arbete, kriminologi och polisärt arbete
- Ledarskap och organisation och företagsekonomi
- Fastighetsvetenskap
- Tandhälsa och tandvård

Fler uppdragsutbildningar är aktuella och ges utifrån efterfrågan.

Potentiella utvecklingsområden på kort sikt

Analysen av utbildningsutbudet ger vid handen att universitetet har potential att utveckla några delar av utbildningsutbudet på kortare sikt.

- Paketera fristående kurser för magisterexamen.
- Ge studie- och yrkesvägledningsutbildning via fler lärcenter. (I dagsläget i Varberg. På väg i Ronneby.) -

Ämnesinriktad

engelska.

- Fler fristående kurser på halvfart.
- Ge fler utbildningar, och möjligen i olika former, för VFU-handledare. Behövs för att kunna examinera fler i yrkesutbildningar mot bristyrken och på så sätt få ut fler i arbete inom dessa sektorer.

Erfarenheter från ”Utbildning hela landet”

Ett omställningsstudiestöd kan givetvis användas för utbildning som blir till nytta i en annan del av landet. I spåren av pandemin har regeringen avsatt omfattande

medel för att det ska finnas tillgång till högre utbildning av hög kvalitet i hela landet. Lärosätena har fått medel för att under 2021 – 2025 möta upp behov som uppstått som en konsekvens av pandemin, ”Utbildning hela landet”. Vid Malmö universitet har det inneburit att fakulteterna fick medel för att starta kurser som skulle vända sig till nya målgrupper redan till höstterminen 2021. Parallellt utvecklar fakulteterna utbildningsutbudet på längre sikt utifrån det lokala styrdokumentet *Vägledande principer för framtidens utbildningsutbud*, som universitetsstyrelsen fattat beslut om. Inför 2026 behöver fakulteterna se över sitt utbud och anpassa volymen efter det takbelopp som kan förväntas efter satsningens slut.

Arbetet med ”Utbildning hela landet” har också identifierat några områden inom utbildningsutbudet vid Malmö universitet som är särskilt relevanta med tanke på pandemins effekter. Universitetet behöver ha ett starkt basutbud av fristående kurser på grundnivå som attraherar både nuvarande studenter och stärker det livslånga lärandet, samt ett basutbud av forskningsdrivna, fristående kurser för de som efterfrågar nisch- och spetskunskaper. Vid samtal med fakulteterna har följande intresseområden/ämnen identifierats vilka kan utvecklas för det livslånga lärandet i olika form och med olika syften:

- Ledarskap och organisation inom vården
- Ledarskap och organisation mänskliga rättigheter
- Våld i nära relationer
- Ekonomi
- Juridik
- Funktionsnedsättningar i relation till olika sektorer/ämnedområden
- Brottsförebyggande arbete
- Miljö, klimat och hållbarhet
- Entreprenörskap och innovation, exempelvis kopplat till tandvård m fl ämnedområden

Malmö universitet har också i samband med arbetet avseende ”Utbildning hela landet” tagit fram en ny webbsida, ”Ta dig vidare”, som riktar sig till studenter som är äldre eller redan har en karriär bakom sig. På websidan lyfts allt från vilka kurser som går att läsa på deltid, distans eller kvällstid till studentintervjuer med studenter som börjat studera senare i livet.

Utmaningar

Vid planering och utveckling av lärosätets utbildningsutbud finns flera områden att ta hänsyn till.

En av lärosätens uppgifter är att arbeta med breddad rekrytering, inklusive breddat deltagande. Vid Malmö universitet finns flera utbildningar som möter upp det uppdraget. De utbildningar som universitetet ser kan vara relevanta för breddad rekrytering och breddat deltagande i relation till just omställningsstudiestödet ingår i redovisningen ovan. I inledningen av införandet av omställningsstudiestödet är det svårt att förutse både vilka grupper som kommer att söka sig till lärosätena och vilka utbildningar som får ett ökat söktryck. Här behöver lärosätet få möjligheter att

hitta balansen i relation till det egna arbetet med breddad rekrytering. Det är i nuläget också svårt att förutse hur omställningsstudiestödet kan påverka arbetet med det breddade deltagandet. UKÄ har i en nyligen släppt publikation uppmärksammat att snedrekryteringen till högre utbildning, utifrån föräldrars utbildningsbakgrund, förstärkts under pandemiåren³. Andelen studenter från hem med högutbildade föräldrar har ökat. Det gäller även gruppen som påbörjat studier när de är 24 år, d.v.s. de lite äldre studenterna. Om omställningsstudiestödet tenderar att förstärka det mönstret återstår att se.

Malmö universitet arbetar sedan några år tillbaka utifrån ett styrdokumentet *Vägledande principer för framtidens utbildningsutbud*, där riktningen för utbildningsutbudet i sin helhet stakas ut. Lärosätet ser att det kan bli svårare att planera och utveckla utbildningsutbudet i den riktning vi själva önskar gå då vi inte själva rör över vilka utbildningar som kan komma ifråga för omställningsstudiestödet. Att möta arbetsmarknadens behov av kompetensförsörjning är en viktig uppgift för universitetet, men ett universitet behöver också möta samhällsutmaningar på andra sätt. I Malmö universitets strategiska arbete arbetar vi utifrån att vi ska ta oss an komplexa frågor och samhällsutmaningar bl.a. genom att vår utbildning och forskning är fler- eller tvärvetenskaplig, överbryggar organisatoriska gränser och samskapas med aktörer utanför lärosätet. Det finns också en risk för utträngningseffekter i utbildningsutbudet då medel inte tillförs lärosätena för att möta upp det behov som omställningsstudiestödet kan ge upphov till.

Universitetet tar idag stort ansvar för utbildning till samhällsbärande professioner. Utan tillförande av medel ser lärosätet att det finns utmaningar med att även utveckla utbildningar som ger kortare vägar både in och till dessa yrkesexamina. Yrkesexamen kräver därtill i normalfallet verksamhetsförlagd utbildning eller praktik. Redan idag är det svårt, eller mycket svårt, att bereda platser för alla

studenter inom en del utbildningar. För lärarutbildningar finns en extra utmaning, då Förordning (2021:1335) om utbildning till lärare och förskollärare anger att om utbildningen anordnas på distans ska lärosätet se till att den verksamhetsförlagda utbildningen förläggas så nära studentens bostadsort som möjligt.

Omställningsstudiestödet är till för de som redan är etablerade på arbetsmarknaden. När personer med stor erfarenhet söker sig till högre utbildning kan man anta att de besitter kunskap som både kan och bör valideras för tillträde såväl som för tillgodoräknande. Malmö universitet vill på detta sätt uppmärksamma att det kan bli en utmaning att tillgodose det behovet om denna grupp ökar mycket.

Summering

Initiativ relaterade till den efterfrågan som omställningsstudiestödet kan ge upphov till har sedan tidigare tagits vid Malmö universitet. Därtill har redan universitetet ett omfattande uppdrag när det gäller utbildning mot samhällsbärande professioner som har en hög efterfrågan på arbetsmarknaden. Universitetet kan idag erbjuda kortare utbildningar för personer med tidigare utbildnings- och/eller arbetslivserfarenheter som ger efterfrågad kompetens från såväl yrkesexamen som

³ Universitetskanslersämbetet. 2022. *Den sociala snedrekryteringen till högskolan ökade under pandemin*, publiceringsdatum 2022-09-21, dnr 51-00435-20.

från generell examen. På kort sikt finns även möjligheter att paketera fristående kurser så att de ger ett tydligare utbildningserbjudande. Universitetet skulle också kunna se över utbildningserbjudanden avseende studietakt, flexibilitet kring vilken tid på dygnet utbildningar ges och om det är möjligt att ge ytterligare fler utbildningar på distans. Det behöver självfallet även ses i ljuset av resurseffektivitet. På längre sikt finns möjligheter att utveckla de områden som fakulteterna har identifierat i samband med arbetet med "Utbildning hela landet". Malmö universitet vill fortsatt värna de strategier och målsättningar som universitetet arbetar utifrån för att möta komplexa frågor, samhällsutmaningar och ett föränderligt arbetsliv.